Puspa Shrestha

Best Quality Resource Site for Class 11 And 12 Students
(Based on Updated Curriculum 2077)

Puspa Shrestha
Best Quality Resource Site for Class 11 And 12 Students (Based on Updated Curriculum 2077)
puspas.com.np

PDF Collections
Notes
Books
Model Questions

This PDF was downloaded from **puspas.com.np**

Visit our website for more materials.

puspas.com.np

Follow us on:

AR Dinesh | puspas.com.np | Puspa Shrestha

पाठ १

आमाको सपना

गोपालप्रसाद रिमाल

आमा, त्यो आउँछ र ?
"हो, बा, त्यो आउँछ
त्यो बिहानको सूर्य झैँ उज्यालो छर्दै आउँछ
त्यसको कम्मरमा झुन्डिएको शीत जस्तै टल्कने
तिमी एक हतियार देख्ने छौ
त्यसैले ऊ अधर्मसित लड्ने छ
त्यो आउँदा तिमी पहिले त सपना हो कि भनेर
छामछुम गर्ने छौ तर त्यो हिउँ र आगोभन्दा पनि
बढ्ता छोइने भएर आउँछ"
हो र आमा !
"हो, तिमी जन्मँदा तिम्रो कलिलो अनुहारमा
त्यसकै छाया देख्ने आशा गरेकी थिएँ
तिम्रो हिस्सी परेको हँसाइमा त्यसैको सुन्दर छवि
तिम्रो तोते बोलीमा त्यसैको मधुर ध्वनि
तर त्यो मिठो गीतले तिमीलाई
आफ्नो बाँसुरी बनाएनछ !
त्यो तिमी नै हौला भन्ने
मेरो यौवनभरिको सपना थियो
जे होस् त्यो आउँछ
म आमा हुँ, सारा सिर्जनाशक्तिको मुख भएर

म भन्न सक्छु
त्यो आउँछ
मैले यो कुनै अल्छी सपना देखेको होइन !
त्यो आएपछि तिमी यसरी
मेरो काखमा आएर घोप्टिने छैनौ
सत्य कुरालाई तिमी यसरी
चुम्बकिएर कथा सुने झैँ सुन्ने छैनौ
तिमी त्यसलाई आफैँ नै देख्न सक्ने, सहन सक्ने र
ग्रहण गर्न सक्ने हुने छौ
मैले यसरी धैर्य दिनुको सट्टा तिमी सङ्ग्राममा जाँदा
लाख सम्झाएर पनि नमान्ने आमाको मनलाई
सान्त्वना दिँदै बिदा हुने छौ
मैले यसरी रोगीलाई झैँ तिम्रो कपाल
मुसारिरहनुपर्ने छैन
हेरौँला, त्यो हुरी भएर आउने छ
तिमी पात भएर पछ्याउने छौ
उहिले त्यो जीवनलोकबाट झरेर जून जस्तै पोखिँदा
सारा जडता सगबगाएको थियो, बा,
त्यो आउने छ, तिमी उठ्ने छौ ।''
त्यो आउँछ कि आमा,
मधुर उषाले चराहरूको कण्ठलाई जस्तै
त्यो आउने आशाले मेरो हृदयलाई कुत्कुत्याइसक्यो आमा !
''हो, त्यो आउँछ,
त्यो बिहानको सूर्य झैँ उज्यालो छर्दै आउँछ

अब म उठेँ, गएँ

तर त्यो तिमी नै हौला भन्ने

मेरो यौवनभरिको सपना थियो !"

शब्दभण्डार

१. उस्तै अर्थ दिने शब्दबिच जोडा मिलाउनुहोस् :

शब्द	**अर्थ**
उषा	युवा अवस्था
सपना	कलकलाउँदो
यौवन	झिसमिसे उज्यालो
कलिलो	रमाइलो भविष्यको आशा वा कल्पना
सङ्ग्राम	गति
जडता	घाँटी
कण्ठ	मूर्खता
आशा	लडाइँ
	चाहेको वस्तु पाउने इच्छा
	कम्पन

२. अर्थसँग मिल्ने शब्द पाठबाट खोजेर लेख्नुहोस् :

(क) राती जमिन, रुख, पात आदिमा पर्ने पानीका ससाना थोप्ला

(ख) ओठमा राखी दाहिने कुमतिर फर्काई बजाइने बाँस, निगालो आदिबाट बनाइएको बाजा

(ग) लिने वा समात्ने काम

(घ) सिर्जना गर्ने क्षमता

(ङ) सन्तुष्ट हुने वा पार्ने वचन

(च) वेगसित चलेको हावा

३. दिइएका शब्दको पर्यायवाची शब्द लेख्नुहोस् र तिनलाई वाक्यमा प्रयोग पनि गर्नुहोस् :

वायु, आमा, मधुर, गरिमा, करुणा, नगर, दक्ष, एकान्त, धरती, शिशु

४. **दिइएका उखानको प्रयोग गरी आफ्नो जन्मस्थानको वर्णन गर्नुहोस् :**

एकले थुकी सुकी सयले थुकी नदी, नजिकको तीर्थ हेला, जिउँदाको जन्ती मर्दाको मलामी, आफू भलो त जगतै भलो, एक हातले ताली बज्दैन

५. **दिइएका पारिभाषिक शब्दलाई शब्दकोशीय अनुक्रममा मिलाउनुहोस् र शब्दकोशको सहायता लिई तिनको अर्थ पनि लेख्नुहोस् :**

देवानी, फौजदारी, वारेस, सरजमिन, मुचुल्का, अध्यादेश, अधिवक्ता, विधेयक, जमानत, बिगो, इजलास, कायलनामा, हदम्याद, सनाखत, तारिख

बोध र अभिव्यक्ति

१. **गति, यति, आरोह र अवरोह मिलाई कविताको वाचन गर्नुहोस् र वाचनमा लाग्ने समय टिपोट गर्नुहोस् ।**

२. **'आमाको सपना' कविता वाचन गर्नुहोस् र यिनमा अभिव्यक्त विषयवस्तुको वर्णन गर्नुहोस् ।**

३. **दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :**

आमा, त्यो आउँछ र ?
"हो, बा, त्यो आउँछ
त्यो बिहानको सूर्य झैँ उज्यालो छर्दै आउँछ ।
त्यसको कम्मरमा झुन्डिएको शीत जस्तै टल्कने
तिमी एक हतियार देख्ने छौ
त्यसैले ऊ अधर्मसित लड्ने छ
त्यो आउँदा तिमी पहिले त सपना हो कि भनेर
छामछुम गर्ने छौ तर त्यो हिउँ र आगोभन्दा पनि
बढ्ता छोइने भएर आउँछ ।"

प्रश्नहरू

(क) 'त्यो' र 'तिमी' भनेका को को हुन् ?

(ख) किन क्रान्तिको आवश्यकता परेको हो ?

(ग) 'त्यो हिउँ र आगोभन्दा पनि बढ्ता छोइने भएर आउँछ' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

(घ) माथिको कवितांशमा कस्तो शैलीको प्रयोग गरिएको छ ?

४. **तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :**

हो र आमा !
"हो, तिमी जन्मँदा तिम्रो कलिलो अनुहारमा
त्यसकै छाया देख्ने आशा गरेकी थिएँ
तिम्रो हिस्सी परेको हँसाइमा त्यसैको सुन्दर छवि
तिम्रो तोते बोलीमा त्यसैको मधुर ध्वनि
तर त्यो मिठो गीतले तिमीलाई
आफ्नो बाँसुरी बनाएनछ !
त्यो तिमी नै हौला भन्ने
मेरो यौवनभरिको सपना थियो ।"

प्रश्नहरू

(क) आमाको सपना के थियो ?

(ख) 'त्यो मिठो गीतले तिमीलाई आफ्नो बाँसुरी बनाएनछ' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

५. **कवितामा 'आमा' र 'छोरा' के केका प्रतीकका रूपमा प्रयोग गरिएका छन्, छलफल गर्नुहोस् ।**

६. **कवितामा कस्तो परिवेशको चित्रण गरिएको छ, छलफल गरी उत्तर दिनुहोस् ।**

७. **'मैले यसरी रोगीलाई झैँ तिम्रो कपाल मुसारिरहनुपर्ने छैन' कवितांशबाट कविले के भन्न खोजेका हुन्, आफ्नो प्रतिक्रिया व्यक्त गर्नुहोस् ।**

८. **'आमाको सपना' कवितामा कविले क्रान्ति किन र कसरी आउने कल्पना गरेका छन्, दिइएका बुँदालाई समेत आधार बनाई समीक्षात्मक प्रतिक्रिया लेख्नुहोस् :**

(क) शीत जस्तै टल्कने एक हतियार कम्मरमा झुन्ड्याएर

(ख) बिहानको सूर्य झैँ उज्यालो छर्दै

(ग) हिउँ र आगोभन्दा बढ्ता छोइने भएर

(घ) हुरी भएर

(ङ) जनताले उसलाई पात भएर पछ्याउनुपर्ने स्थितिको सिर्जना गरेर

(च) अधर्मसित लड्न

(छ) आमाको सपना साकार पार्न

(ज) जनताले जीवनरक्षाका लागि अर्को आश्रय खोज्नुपर्ने अवस्थाको अन्त्य गर्न

(झ) सम्पूर्ण जनतालाई स्वतन्त्रता दिलाउन

९. **आमाको सपना के हो र त्यो कसरी साकार हुन सक्छ, 'आमाको सपना' कविताका आधारमा समीक्षात्मक उत्तर लेख्नुहोस् ।**

१०. **दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको छोटो उत्तर दिनुहोस् :**

वाक्यमा प्रयुक्त पदको निश्चित क्रम हुन्छ। कुनै पनि भाषाका नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया, क्रियाविशेषण आदि शब्द वाक्यमा प्रयोग भइसकेपछि तिनलाई पद भनिन्छ । यिनै पदको रखाइ क्रम नै पदक्रम हो । भाषामा धेरै किसिमका पद भए पनि तिनले वाक्यमा प्रयुक्त हुँदा सम्पन्न गर्ने मुख्य कार्यका आधारमा कर्ता, कर्म र क्रिया गरी तीन प्रकारमा राखेर अध्ययन गरिन्छ । संसारका प्रत्येक भाषाका वाक्यमा प्रयुक्त कर्ता, कर्म, क्रियाको निश्चित क्रम हुन्छ। यसैले पदक्रमका आधारमा संसारका भाषाको वर्गीकरण गर्न सकिन्छ र गरिएको पनि छ। पदक्रमका आधारमा संसारमा छ किसिमका भाषा रहेका छन्। नेपाली, मैथिली, संस्कृत, हिन्दी, जापानी, कोरियन, मङ्गोलियन आदि भाषा कर्ता, कर्म र क्रियाको क्रम भएका भाषा हुन् । अङ्ग्रेजी, चाइनिज, रसियन, स्पेनिस, जर्मन, बुल्गेरियन, मेसाडोनियन आदि कर्ता, क्रिया र कर्मको क्रम भएका भाषा हुन् भने वेल्स, आइरिस, फिलिपिनो र बाइबलिक हिब्रु भाषा क्रिया, कर्ता, कर्मको क्रम भएका भाषा हुन् । फिजियन, मलागसी, तोबा, गिल्बर्टिज आदि भाषामा चाहिँ क्रिया, कर्म र कर्ताको क्रम रहेको हुन्छ । कर्म र क्रिया, कर्ता र कर्म, कर्ता र क्रियाको क्रम भएका भाषा भने अत्यन्तै कम छन् । ब्राजिलको हिक्ज्यारियाना भाषा कर्म, क्रिया, कर्ता र भेनेजुएलाको बाराओ भाषा कर्म, कर्ता र क्रियाको क्रम भएका भाषा हुन् । यस किसिमको पदक्रमलाई सामान्य पदक्रम वा व्याकरणिक पदक्रम भनिन्छ । साहित्यिक भाषामा व्याकरणिक पदक्रममा आएका पद निश्चित उद्देश्यले राखिएका हुन्छन् । यस्ता पद विशेष गरी स्रष्टाको भनाइमा जोड दिन वा शीर्ष बन्न प्रयोग हुन्छन्। नेपालीमा कर्ता, कर्म र क्रियाको क्रममा विचलन भएको पदक्रम आलङ्कारिक वा विशिष्ट पदक्रम हो । यस्तो पदक्रममा व्याकरणलाई भन्दा भावलाई प्रधानता दिइन्छ ।

प्रश्नहरू

(क) पदक्रमका आधारमा संसारका भाषालाई कति प्रकारमा वर्गीकरण गरिएको छ ?

(ख) नेपाली र अङ्ग्रेजी कस्तो कस्तो पदक्रम भएका भाषा हुन् ?

(ग) व्याकरणिक पदक्रम र आलङ्कारिक पदक्रममा के भिन्नता छ ?

(घ) भाषामा विचलन किन हुन्छ ?

११. **दिइएको कवितांशलाई सामान्य पदक्रममा रूपान्तरण गर्नुहोस् र कवितांशले भन्न खोजेको कुरा के हो, छलफल गरी उत्तर दिनुहोस् :**

सत्य कुरालाई तिमी यसरी
चुम्बकिएर कथा सुने झैँ सुन्ने छैनौ
तिमी त्यसलाई आफैँ नै देख्न सक्ने, सहन सक्ने र
ग्रहण गर्न सक्ने हुने छौ ।
मैले यसरी धैर्य दिनुको सट्टा तिमी सङ्ग्राममा जाँदा
लाख सम्झाएर पनि नमान्ने आमाको मनलाई
सान्त्वना दिँदै बिदा हुने छौ ।

सुनाइ र बोलाइ

१. **सुनाइ पाठ १ सुन्नुहोस् र दिइएका प्रश्नको उत्तर भन्नुहोस् :**

(क) नदीहरू किन छक्क परे ?

(अ) आफू जत्रै खोला देखेर (आ) विचित्र स्वरूपका मान्छे देखेर

(इ) एउटा माछाले अर्को माछालाई निलेको देखेर (ई) आफू जस्तै अर्को नदी देखेर

(ख) दुई नदीका बिच के के कुरामा समानता छ ?

(अ) सङ्घर्ष, सङ्गीत र व्यथा (आ) सङ्घर्ष, सङ्गीत र सपना

(इ) सुख, समृद्धि र सपना (ई) सुख, समृद्धि र स्वभाव

(ग) दुई नदी किन सँगसँगै बग्न थाले ?

(अ) सुखदुःखका भावना साटासाट गर्न (आ) एकअर्कासित कुराकानी गर्दै रमाउन

(इ) सँगसँगै मिलेर बाँकी यात्रा पूरा गर्न (ई) अरूलाई सहयोग गर्न

२. **सुनाइ पाठ १ सुन्नुहोस् र त्यसमा दोभानमा दुई नदीको भेट हुनुपूर्व र भेट भइसकेपछिको अवस्थाको वर्णनबाट जीवनको कुन सन्दर्भलाई व्यक्त गरिएको छ, आफ्नो प्रतिक्रिया व्यक्त गर्नुहोस् ।**

भाषातत्त्व

१ **तलको तालिकामा दिइएका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र तिनको अक्षर संरचना तथा अक्षरको बनोट हेर्नुहोस् । तालिकामा दिइए झैँ माथिको 'मधुर उषाले .... आमा' कविताांशमा आएका शब्दको अक्षर संरचना, अक्षरको बनोट तथा अक्षर सङ्ख्या देखाउनुहोस् :**

शब्द (लेख्य रूप)	कथ्य रूप	अक्षर संरचना	अक्षरको बनोट	अक्षर सङ्ख्या
ऊ	उ	उ	स्व	१
आठ	आठ्	आठ्	स्वव्य	१
ऐन	ऐन्	अइन्	स्व (द्विस्व) व्य	१
जा	जा	ज्आ	व्यस्व	१
पढ्	पढ्	प्अढ्	व्यस्वव्य	१
त्यो	त्यो	त्य्ओ	व्यव्यस्व	१
प्वाल	प्वाल्	प्व्आल्	व्यव्यस्वव्य	१
स्त्री	स्त्रि	स्त्र्इ	व्यव्यव्यस्व	१
प्ल्यात	प्ल्यात्	प्ल्य्आत्	व्यव्यव्यस्वव्य	१

माथिका उदाहरणमा एउटा अक्षरमा एकभन्दा बढी व्यञ्जन आए पनि स्वर चाहिँ एउटा मात्र आएको छ । यसर्थ अक्षरमा स्वर एक्लै पनि रहन सक्छ र त्यसका अघि वा पछि वा अघिपछि दुवैतिर व्यञ्जन वर्ण आउन सक्छन् । स्वर वर्ण स्वतन्त्र रूपमा उच्चारण हुने भएकाले यी सासको एक झोक्कामा उच्चारण हुन्छन् । अक्षर भनेको सासको एक झोक्कामा उच्चारण हुने भाषिक एकाइ हो । 'ऐन' शब्दमा दुईओटा स्वर छन् । यसमा आएका दुवै स्वर सासको एक झोक्कामा उच्चारण हुने भएकाले अक्षर सङ्ख्याका दृष्टिले एउटै हो । यस्ता स्वरलाई द्विस्वर भनिन्छ ।

२. **तलको तालिकामा दिइएका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र तिनको अक्षर संरचना तथा सङ्ख्या हेर्नुहोस् । तालिकामा दिइए झैँ माथिको 'मेरो काखमा .... सुन्ने छैनौ' कविताांशमा आएका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र तिनको अक्षर संरचना, अक्षरको बनोट तथा सङ्ख्यासमेत देखाउनुहोस् :**

शब्द (लेख्य रूप)	कथ्य रूप	अक्षर संरचना	अक्षर सङ्ख्या
ऊ	उ	उ /उ/	१
घर	घर्	घर् /घ्अर्/	१
विशेष	बिसेस्	बि.सेस् /ब्इ.स्एस्/	२
सञ्चार	सन्चार्	सन्.चार् /स्अन्.च्आर्/	२
दण्ड	दन्ड	दन्.ड /द्अन्.ड्अ/	२
व्यवस्था	ब्यबस्था	ब्य.बस्.था /ब्य्अ.ब्अस्.थ्आ/	३
सूर्योदय	सुर्योदय	सुर्.यो.द.य /स्उर्.य्ओ.द्अ.य्अ/ /स्उर्.र्य्ओ.द्अ.य्अ/	४
संरचनागत	सम्रचनागत्	सम्.र.च.ना.गत् /स्अम्.र्अ.च्अ.न्आ.ग्अत्/	५
अनपत्यारिलो	अनपत्त्यारिलो	अ.न.पत्.त्या.रि.लो /अ.न्अ.प्अत्.त्य्आ.र्इ.ल्ओ /	६
अपरिवर्तनीय	अपरिबर्तनिय	अ.प.रि.बर्.त.नि.य /अ.प्अ.र्इ.ब्अर्.त्अ.न्इ.य्अ/	७
अन्तर्विनिमययोग्य	अन्तर्बिनिमययोग्ग्य	अन्.तर्.बि.नि.म.य.योग्.ग्य /अन्.त्अर्.ब् इ,न्इ.म्अ.य्अ.य्ओग्.ग्य्अ/	८
उपमहानगरपालिका	उपमहानगर्पालिका	उ.प.म.हा.न.गर्.पा.लि.का /उ.प्अ.म्अ.ह्आ.न्अ.ग् अर्.प्आ.ल्इ.क्आ/	९

माथिको तालिकामा दिइएका अधिकांश शब्दका लेख्य रूप र कथ्य रूप भिन्नाभिन्नै छन् । यसर्थ नेपाली भाषामा शब्दको लेखाइअनुसार उच्चारण हुन सक्ने स्थिति छैन । यस्तै नेपाली भाषामा लेख्य रूपमा रहेका कतिपय वर्णको उच्चारण सोहीअनुसार हुँदैन । नेपाली भाषामा लेख्य रूपमा रहेका दीर्घ 'ई', 'ऊ' को ह्रस्व 'इ' 'उ', 'ऋ' को 'रि', 'ऐ' को 'अइ' 'औ' को ' अउ' (द्विस्वर) यस्तै व्यञ्जन वर्ण 'श' 'ष' को 'स', 'ञ' को 'न्' र 'ण्' को 'न्', 'वा 'ङँ' को उच्चारण हुन्छ ।

तालिकामा एकदेखि नौ अक्षरसङ्ख्या भएका शब्द छन् । शब्दबाट अक्षर खण्डीकरण गर्न थोप्लो (.) चिह्नको प्रयोग गरिएको छ । यसैले एक अक्षर भएका शब्दमा थोप्लो चिह्नको प्रयोग भएको छैन । अक्षर संरचना देखाउँदा दोहोरो तिर्यक् (/ /) भित्र राखिन्छ । त्यसमा प्रयुक्त स्वरव्यञ्जन वर्णलाई छुट्याएर वा नछुट्याई दुवै तरिकाले देखाउन सकिन्छ । माथिको तालिकाको कोष्ठमा स्वरव्यञ्जन वर्ण छुट्याएर अक्षर संरचना देखाइएको छ ।

३. **तलका शब्दको उच्चारण गर्नुहोस् र लेखाइ र उच्चारणमा भएको अन्तर पहिचान गर्नुहोस् :**

शब्द (लेख्य रूप)	कथ्य रूप	अक्षर संरचना	अक्षर सङ्ख्या
सत्य	सत्त्य	/सत्.त्य/	२
कन्या	कन्न्या	/कन्.न्या/	२
अत्याचार	अत्त्याचार	/अत्.त्या.चार्/	३
भव्यता	भब्ब्यता	/भब्.ब्य.ता/	३
व्याख्या	ब्याक्ख्या	/ब्याक्. ख्या/	२
विश्वास	बिस्स्वास्	/बिस्.स्वास्/	२
विद्यार्थी	बिद्द्यार्थि	/बिद्.द्यार्.थि/	३
ऐना	अइना	/अइ.ना/	२
औषधी	अउसधि	/अउ.स.धि/	३

४. **अनुच्छेदमा दिइएकामध्ये तीन र चार अक्षर सङ्ख्या भएका पद टिपोट गरी तिनको उच्चारण गर्नुहोस् र अक्षर संरचनासमेत देखाउनुहोस् :**

म र डोल्मा विद्यालय जाँदै थियौँ । हाम्रो घरबाट विद्यालय पुग्न करिब १५ मिनेटको पैदल हिँड्नुपर्थ्यो । बाटामा अकस्मात् पानी पर्‍यो । डोल्माले पानी पर्न सक्छ भनेर झोलामा छाता राखेकी रहिछन् भन्ने कुरो उनले छाता झिकेपछि मात्र मलाई थाहा भयो । छाताले थाम्न नसक्ने गरी पानी पर्‍यो । हामी ओत लाग्यौँ । डोल्मासँग यात्रा गर्दा मलाई असाध्यै रमाइलो लाग्छ । उनी पढाइमा मात्र होइन गफ गर्न र कथा भन्न पनि त्यत्तिकै सिपालु छिन् । बाटामा हिँड्दा पनि उनी विभिन्न कथा सुनाउने गर्छिन् । आज पनि आफ्नो देशका बारेमा उनीसित कुराकानी भयो । उनी सधैँ भन्ने गर्छिन्, "ज्ञान पुस्तकमा मात्र सीमित हुँदैन र पढ्ने पढाउने कुरा पनि विद्यालयमा मात्र सीमित हुँदैन । काम गराइ र भोगाइबाट जीवनमा ज्ञान प्राप्त हुन्छ ।" उनको कुराबाट म सधैँ केही न केही प्रेरणा लिइरहेकै हुन्छु ।

५. **दिइएका शब्दलाई उदाहरणमा देखाए जस्तै गरी अक्षर छुट्याएर शुद्ध उच्चारण गर्नुहोस् :**

जस्तै : सिर्जनाशक्ति /सिर्.ज.ना.सक्.ति/

बिहान, अधर्म, हँसाइ, यौवन, सान्त्वना, सत्य, हृदय

६. दिइएको अनुच्छेदलाई शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस् :

कृषीक्षेत्रलाई प्राथमीकतामा नराखून्जेल भोकमरिको समस्या समाधान हून सक्ने स्थिती छैन । विश्वव्यापिकरण र उदारिकरणको अवधारणाबाट मुलतः यस क्षेत्रमा पर्भाव परेको छ । अविकसीत देशको अर्थतन्त्रमा यो क्षेत्र नै एक मात्र आधारस्तम्भ रहने हूँदा पनि त्यस्ता मुलुकहरूले यस मूद्दालाई चर्कै रूपमा ऊठाउने गरेका छन् ।

सिर्जना र परियोजना कार्य

१. दिइएका कविता र गजल पढ्नुहोस् । लय र संरचनाका दृष्टिले यिनीहरूमा रहेका भिन्नता एक अनुच्छेदमा लेख्नुहोस् :

(क) पद्य कविता

धृतराष्ट्र

जो हाँस्छन्, व्यङ्ग्य गर्छन् जो विकलाङ्गहरूप्रति
लाग्छ ती गर्दछन् व्यङ्ग्य सारा मानवताप्रति ।
कोही चाहेर बन्दैन अपाङ्ग कहिल्यै पनि
पाएको जिन्दगीलाई घृणा गर्दैन तैपनि ।
स्विकार्छ जिन्दगीका ऊ सुखदुःखहरू सबै
होलान् अभाव भाग्दैन जिन्दगीबाट ऊ कतै ।
यहीँ लड्छ, यहीँ भिड्छ, जे गर्नुपर्छ, गर्छ ऊ
जोगाई अस्मिता आफ्नो चाहन्छ तर बाँच्न ऊ ।
अपाङ्गहरूमा हुन्छन् आफ्नै विशिष्टता पनि
नाघ्न सक्छन् कुनै वेला सीमा आश्चर्यका पनि ।
सबलाङ्गहरू ठान्छन् जसलाई असम्भव
त्यही अपाङ्गका लागि बन्न सक्तछ सम्भव ।
नहुँदैमा कुनै अङ्ग सिद्धिदैनन् सबै कुरा
इच्छाशक्ति भए हुन्छन् मान्छेका सपना पुरा ।

घनश्याम कँडेल

(ख) गद्य कविता

धर्ती

आकाशसँग
मेरो आफ्नो कुनै साइनो थिएन
घाम, जून
ताराहरूसँग पनि नाता थिएन
जब मैले धर्तीलाई आफ्नो बनाएँ
एक टुक्रा माटासँग
साइनो जोडेँ
त्यसभन्दा धेरै ठुलो आकाश
अनि उषा र सूर्योदय
सन्ध्या, जून र ताराहरू
सबै सबै नै मेरा भए ।

सुलोचना मानन्धर

(ग) गजल

जिन्दगी

सुन झैँ हजारचोटि खारे पो जिन्दगी हो
कुन बेहोसीले भन्छ हारे पो जिन्दगी हो ?

गमलामा फूल सार्‍यौ खासै कमाल के भो ?
बाँझो भूमिमा बिरुवा सारे पो जिन्दगी हो ।

हो, काल चन्चले छ आफ्नै लहडमा चल्छ
त्यसलाई च्याप्प छोपी नारे पो जिन्दगी हो ।

औँला समाती खोली तार्न सजिलो हुन्छ
तुफानबाट डुङ्गा तारे पो जिन्दगी हो ।

अर्को जन्म कसैले देख्यो न देख्न सक्छ
यही जिन्दगीमै बाजी मारे पो जिन्दगी हो ।

बुँद राना

२. **विद्युतीय सञ्चार माध्यममा प्रकाशित एउटा सामाजिक गद्य कविता सङ्कलन गरी कक्षामा सुनाउनुहोस् र त्यसले दिएको सन्देशका बारेमा छलफल गर्नुहोस् ।**